

بررسی ارتباط طرح ریزی آموزشی معلم و برنامه درسی نظام آموزش و پرورش

فاطمه جعفرزاده (نویسنده مسئول) ۱

۱ دانشگاه فرهنگیان بنت الهدی صدر کردستان، fjafarzadeh1377@yahoo.com

چکیده

برنامه درسی مرحله عملی و عینی برنامه ریزی آموزشی است. هر برنامه ی آموزشی باید در پایان کار به آموزش و یادگیری منتهی شود. برنامه ریزی درسی فعالیتی است که با حرفه تدریس و کار معلم گره خورده است و نمی توان و نباید معلمان را در این فرایند به حساب نیاورد؛ زیرا باعث غنی سازی تصمیمات برنامه درسی و اثربخشی آموزش مدرسه ای می شود. از آنجا که برنامه ریزان درسی در نظام آموزش و پرورش، اصول و روشهای تدریس برنامه درسی را به طور کامل تعیین و در مجموعه برنامه درسی ارائه می کنند اما معلمان نمی توانند به راحتی طرح ریزی آموزشی کنند؛ بنابراین آنچه را به اجرا در می آورد، به علت انطباق کمتر برنامه درسی با نیازها و وضعیت فراگیران، تاثیر تربیتی کمتری خواهد داشت. تحقیق حاضر یک مطالعه مروری است. در این روش پژوهشگر به دنبال بررسی ارتباط طرح ریزی آموزشی معلم و برنامه درسی می باشد. اطلاعات براساس مشاهدات و تحلیل محتوا و مطالعه ی کتب مرتبط جمع اوری شده است. اجرای برنامه درسی تضمین کننده تحقق اهداف آموزشی است. هر چند هدفهای آموزشی معمولاً به طور کامل تأمین نمی شوند و عوامل زیادی در این جهت ایجاد مانع می کنند، ولی به تناسب اجرای بهتر آن درصد تحقق هدفها نیز بیشتر می شود. مجری اصلی برنامه درسی معلم است. هر قدر آگاهی معلم از اهداف، محتوا و روشهای برنامه درسی بیشتر و جامعتر باشد و هر قدر معلم از صلاحیت علمی و آموزشی لازم برای تدریس درس مورد نظر برخوردار باشد، امکان رسیدن به هدفها بیشتر می شود. با توجه به تفاوت های بین طرح ریزی آموزشی معلم و برنامه درسی می توان نتیجه گرفت که یادگیری نیز در محتوا و قالب هدفهای برنامه درسی تاثیر دارد. معلم با توجه به روش یادگیری فراگیر طرح ریزی کرده و برنامه درسی را اجرا می کند.

کلیدواژه ها: برنامه درسی، طرح ریزی آموزشی، مدرسه، معلمان، دانش آموزان

مقدمه

برنامه ریزی درسی عبارت از برنامه ریزی فعالیت های یاددهی یادگیری برای ایجاد تغییرات مطلوب در رفتار یادگیرنده و ارزیابی میزان تحقیق این تغییرات است در نظام تعلیم و تربیت هر جامعه که اهمیت و جایگاه آن برکسی پوشیده نیست داشتن برنامه ای مدون و منسجم بسیار لازم و ضروری است اگر مسئولان آموزشی و تربیتی برنامه ها را به خوبی تدوین کنند و رهنمون های جامعی را برای اجرای آن ارائه دهند معلم وی دانش آموز به وظایف و تکالیف خود واقف و آگاه شوند و پیش بینی های لازم را در جهت رسیدن به اهداف و نتایج برنامه به عمل آورند می توان وظایف و تکالیف خود را به درستی و با کیفیتی عالی انجام دهند [۱] معلمان از مهم ترین ارکان فرایند آموزش در مدارس هستند. آنها بیش از پیش نیازمند درک عمیق تری از تحولات اجتماعی، رشد روزافزون تقاضای اجتماعی برای آموزش و تغییر کیفیت آن هستند. برنامه ریزی درسی فعالیتی است که با حرفه تدریس و کار معلم گره خورده است و نمی توان و نباید معلمان را در این فرایند به حساب نیاورد؛ زیرا باعث غنی سازی تصمیمات برنامه درسی و اثربخشی آموزش مدرسه ای می شود. دانش و باور های افراد بر عمل و رفتارشان تاثیر می گذارد. معلمان نیز در تصمیم هایشان در ارتباط با آموزش و برخورد با دانش آموزان خود از دانش و باورهایشان پیروی می کنند. باورهای معلمان درباره ماهیت یادگیری دانش آموزانشان و اینکه چگونه یادمی گیرند و نیز درباره خودشان به عنوان معلم بر تصمیمات آموزشی آنان بسیار تاثیرگذار است. علاوه بر این، ترسیم برنامه درسی فرصت هایی را فراهم می سازد تا مربیان به بحث پیرامون موارد ضروری و مورد نیاز در سایر پایه ها و دوره های تحصیلی بپردازند [۲]. از آنجا که از طریق طراحی آموزشی مناسب به بهترین وجه می توان بر حصول نتایج مورد انتظار در برنامه امیدوار شد و به تحقق مقاصد و اهداف آموزش دل بست، هرگونه دانش و اطلاعات در زمینه چگونگی شکل گیری برنامه های کلان و یا برنامه های خرد با ارائه شیوه های اجرایی و عملی قابلیت اعمال دارد. بررسی درجه مفید بودن یا کارایی الگوهای متفاوت طراحی آموزشی و درسی، مقایسه تطبیق ساختار و سازمان بندی الگوها، روش های طراحی و نیز شیوه های نقد و بررسی الگوها و ارائه هرگونه نظریه ابتکاری و نو از موضوعات ضروری و دارای اهمیت در این زمینه است. در هر محتوای آموزشی که مفاهیم و نظریات اساسی یک زمینه ارائه می شوند و مطالب از سیری منطقی برخوردارند، از الگوی تدریس پیش سازمان دهنده استفاده می شود. همچنین زمانی که می خواهیم فراگیران در پایان دوره، شناخت واحد و کلی از مطالب به دست آورند نیز استفاده از این الگو مفید است؛ مثلاً وقتی که «چگونگی اجتماعی شدن در مدرسه» را تدریس می کنیم، می توانیم از مفهوم «اجتماعی شدن» به منزله پیش سازمان دهنده استفاده کنیم [۳]. از آنجا که برنامه ریزان درسی اصول و روشهای تدریس برنامه درسی را به طور کامل تعیین و در مجموعه برنامه درسی ارائه می کنند اما معلمان نمی توانند به راحتی طرح ریزی آموزشی کنند؛ بنابراین آنچه را به اجرا در می آورد، به علت انطباق کمتر برنامه درسی با نیازها و وضعیت فراگیران، تاثیر تربیتی کمتری خواهد داشت [۴].

روش کار

در این مطالعه به دنبال بررسی ارتباط طرح ریزی آموزشی معلم و برنامه درسی می باشیم. اطلاعات براساس مشاهدات و تحلیل محتوا و مطالعه کتب مرتبط جمع اوری شده است. آموزش، به فعالیتهای از پیش طرح ریزی شده ای گفته می شود که با هدف ایجاد یادگیری در دانش آموزان بین معلم و یک یا چند دانش آموز به صورت کنش متقابل یا رابطه دو جانبه انجام می شود. منظور از کنش متقابل، مبادله گفتار یا اعمال بین معلم و دانش آموزان است که به جریان آموزش و یادگیری جهت می دهد. هدف از آموزش کمک به ایجاد یادگیری در دانش آموزان است. اما یادگیری، موضوع مشخص و واحدی نیست، بلکه تقریباً همه فعالیتهایی که ما در طول زندگی انجام می دهیم از تجارب یادگیری سرچشمه می گیرد. در سالهای اخیر مفهوم برنامه درسی گسترش یافته تا آنجا که برنامه ی تفصیلی کلیه فعالیت های یادگیری فراگیرنده، انواع وسایل آموزشی، پیشنهاداتی در مورد راهبردهای یادگیری و شرایط اجرای برنامه و... را شامل شده است. در برنامه ریزی درسی مدرسه محور معلمان به

طور فعال در کارهای گروهی شرکت می جویند و علاقه و انگیزه و رضایت شغلی آنان بیشتر می شود. دانش آموزان احساس می کنند آنچه یاد می گیرند با نیازهایشان سازگار است و دیدگاهشان بخش مهمی از برنامه آموزشی مدرسه را تشکیل می دهد. برنامه درسی انعطاف پذیر است و عنوان های متناسب با نیازهای جدید به سادگی در آن گنجانده می شود [۵]. تصمیم گیری در برنامه ریزی درسی دارای قلمرو گسترده ای است و گروه های متعدد و مختلفی به دنبال تأثیرگذاری و سهیم شدن در تصمیمات مربوط به برنامه درسی هستند. اجرای برنامه درسی تضمین کننده تحقق اهداف آموزشی است. هر چند هدفهای آموزشی معمولاً به طور کامل تأمین نمی شوند و عوامل زیادی در این جهت ایجاد مانع می کنند، ولی به تناسب اجرای بهتر آن در صد تحقق هدفها نیز بیشتر می شود. مجری اصلی برنامه درسی معلم است. هر قدر آگاهی معلم از اهداف، محتوا و روشهای برنامه درسی بیشتر و جامعتر باشد و هر قدر معلم از صلاحیت علمی و آموزشی لازم برای تدریس درس مورد نظر برخوردار باشد، امکان رسیدن به هدفها بیشتر می شود [۶].

نتیجه گیری

برنامه ریزی صحیح و کارآمد تحصیلی، هنگامی امکان پذیر است که هدف به خوبی تعیین و تعریف شده باشد. هر جلسه و دانش پژوهی می بایست تصویر دقیق و روشنی از آن داشته باشد تا کارها و تلاش های خود را در راستای نیل به آن اهداف قرار دهد. معلمان با مطالعه روانشناسی پرورشی، افزون بر نظریه های علمی، با قوانین و اصول علمی نیز آشنا می شوند. هم نظریه ها و هم قوانین راهنماهای بسیار مفیدی برای اتخاذ تصمیمهای مهم، از جمله تصمیمهای آموزشی، هستند [۷]. اگر معلمان تصمیم گیرهای طراحی برنامه درسی را نپذیرند یا درک نکنند، ممکن است طراحی آموزش آنها با برنامه درسی مرتبط نباشد. یا حتی تضاد داشته باشد. بنابراین در فرایند برنامه ریزی، باید بین برنامه ریزان درسی و معلمان ارتباط و هماهنگی مداوم وجود داشته باشد تا همسویی در فعالیتهای آموزشی به وجود آید. با توجه به تفاوت های بین طرح ریزی آموزشی معلم و برنامه درسی می توان نتیجه گرفت که یادگیری نیز در محتوا و قالب هدفهای برنامه درسی تأثیر دارد. معلم با توجه به روش یادگیری فراگیر طرح ریزی کرده و برنامه درسی را اجرا می کند. توسعه هر کشوری از جمله ایران عزیز به صورت همه جانبه و پایدار وابسته به نظام آموزشی و پژوهشی آن کشور است و اصلی ترین عامل و عنصر توسعه، انسان و توسعه انسانی است که در گرو توسعه و پیشرفت کیفی و کمی آموزش و پرورش ابتدایی، متوسطه و عالی است [۸].

منابع

- [۱] ملکه سادات سیدی باغستان و سید فاضل موسوی نیا، ۱۳۹۲، نقش معلم در برنامه ریزی درسی با توجه با اهداف کتاب درسی بخوانیم بنویسیم پایه دوم و سوم ابتدایی، همایش ملی تغییر برنامه درسی دوره های تحصیلی آموزش و پرورش، تهران، ایران، ۱۰-۱۷
- [۲] حسن ملکی، (۱۳۸۶)، مقدمات برنامه ریزی درسی، چاپ ششم، انتشارات پیام اندیشه، ص ۲۰۰-۲۰۳-۲۰۲-۲۰۱
- [۳] اسماعیل خوئی، (زمستان ۱۳۵۱)، مصاحبه، دفتر روستا: نشریه دانشسرای عالی سپاه دانش، صص ۲۹-۲۵
- [۴] علی اکبر سیف، (۱۳۲۰)، روانشناسی پرورشی نوین، چاپ شانزدهم، انتشارات دوران، ص ۴۴۱
- [۵] Feather, N. (1982). Expectations and actions. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- [۶] Irona, A. (2008). Enhancing Learning through formative assessment and feedback
- [۷] London: Routledge. Osborn, A. (1963). Applied imagination (3rd ed.). New York: Scriber's